

POWSTANIE STYCZNIOWE

**Pakiet edukacyjny
Muzeum Historii Polski**

Tajne państwo

1 ■ Przeczytaj tekst i wykonaj polecenia.

Struktura organizacyjna zapewniała ciągłość władzy Rządu Narodowego, pomimo że zmieniał on swój skład osobowy i polityczny charakter. Kierownictwo Powstania zorganizowało sprawnie funkcjonujące „państwo podziemne”. Rozbudowanie struktur Organizacji Narodowej miało na celu utworzenie gotowego aparatu państwowego, który mógłby zacząć normalnie funkcjonować w momencie odzyskania niepodległości. Temu zadaniu w znacznej mierze służył rozwój powstańczej sfragistyki [z gr. sphragis – „pieczęć”]. Instytucje i urzędy powstańcze wszystkich szczebli posiadały własne pieczęcie będące oznaką władzy, pozwalające na wydawanie rozkazów i zobowiązujące do ich wykonania. Dla wielu uczestników Powstania pieczęć była jedynym widocznym symbolem powstańczego rządu. Prawie wszystkie oficjalne druki Organizacji Narodowej posiadały odciski pieczęci; były to nie tylko urzędowe dokumenty, lecz także różnego rodzaju ulotki, kolportowane, rozdawane, rozsyłane czy rozklejane po ulicach.

[...] Ze względu na konieczność konspiracji ograniczano do niezbędnego minimum wszelką dokumentację, a materiały świadczące o związkach z organizacją konspiracyjną były na bieżąco niszczone. Wydawano zarządzenia nakazujące posługiwanie się słowem pisanym tylko w wyjątkowej sytuacji, niewymienianie w pismach nazwisk i nazw miejscowych, posługiwanie się kryptonimami i pseudonimami. Wynikiem tego jest znikoma ilość zachowanych imiennych, rękopiśmiennych nominacji, raportów czy pokwitowań. Podpisy zastępowały pieczęcie znajdujące się na dokumentach. Zalecenie dotyczące niszczenia dokumentacji nie odnosiło się do pism okólnych czy propagandowych o dużym zasięgu, które szeroko kolportowano, ogłaszano w prasie tajnej lub wydawano w postaci druków ulotnych.

Dorota Lewandowska, Rząd Narodowy „Tajemnego Państwa Polskiego” okresu Powstania Styczniowego i jego najważniejsze dokumenty przechowywane w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych, „Palestra Pismo Adwokatury Polskiej” nr 5-6/2013 www.palestra.pl

1. Wymień cele stworzenia i funkcjonowania tajnej struktury rządowej podczas Powstania Styczniowego.

- .....
- .....
- .....

2. Jakie środki ostrożności stosowano, aby ukryć przed wojskiem i administracją rosyjską działania tajnego Rządu Narodowego?

3. Dlaczego większość dokumentów powstańczych nie zachowała się do czasów współczesnych?

2 ■ Zapoznaj się z tekstem źródłowym i odpowiedz na pytania.

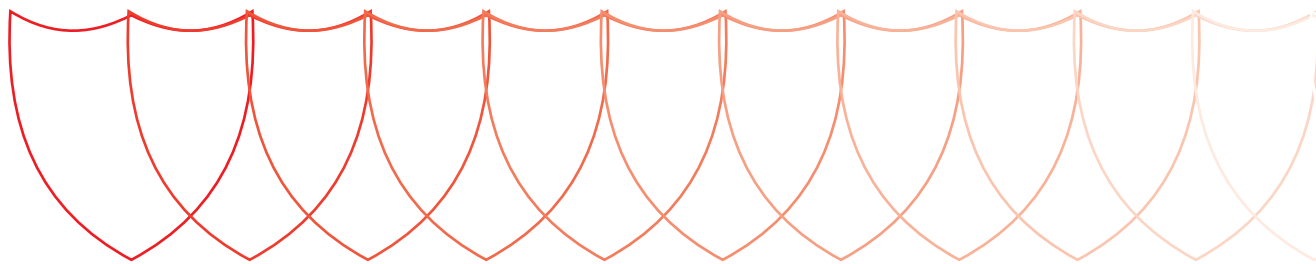
§ 10. Życie obozowe powinno być jak najlepiej uregulowane, ażeby wszystkie czynności odbywały się we właściwym czasie, jeśli tylko wojenne okoliczności nie będą wymagać zmiany lub zaniedbania czasowego tego porządku. Wstawać się ma o 4-ej lub 5-ej z rana w lecie, a o 6-ej w zimie. Dla budzenia dobosz lub trębacz gra marsza na pobudkę. – Po wstaniu wszyscy żołnierze powinni się umyć, usta wyplukać i zaczesać się, a po zmówionym pacierzu zabrać się do uporządkowania swej odzieży i amunicji. W godzinę po wstaniu podoficerowie sprawdzają na apelu, czy wszyscy podkomendni im żołnierze są przytomni; chorych odprowadzają do doktorów; feldfebel czy wachmistrz obchodzi swą komendę i donosi o jej stanie kapitanowi.

§ 11. Po śniadaniu naznacza się od 2 do 3 godzin na musztrę, tj. naukę ewolucji wojskowych i celnego strzelania. Po skończeniu się musztry zostawia się czas wolny żołnierzom do swobodnego rozporządzenia; wtedy można pozwalać im pójść do kąpieli, jeśli ta jest blisko obozu, uważać jednak należy, aby w bliskości nieprzyjaciela mała tylko część obozu się oddalała do kąpieli. Potrzeba, żeby żołnierze często zmieniali bieliznę, a brudną żeby w wolnych chwilach sami prali. W ogóle żołnierze utrzymywać się powinni czysto i ochędożnie, czego oficerowie doglądać mają.

§ 12. Między 12-tą a 1-szą naznacza się obiad. Zaleca się wszystkim oficerom, żeby obiad jedli zawsze przy swych plutonach nie odróżniając się ani w tym, ani w innych wygodach od prostych żołnierzy [...].

Instrukcja dla oficerów o postępowaniu wojskowym w obozach, 22 V 1863.

1. Jaki był cel wprowadzenia i stosowania instrukcji dla oficerów w wojsku powstańczym?

.....

.....

.....

2. Wskaż przykład hierarchii (stopnie, funkcje wojskowe) stosowanej w wojsku.

.....

.....

.....

3. Opisz swoimi słowami przedpołudnie żołnierza stacjonującego w obozie. Oceń, jakie były zasady zawarte w instrukcji, np. surowe, łagodne itd. Odpowiedź uzasadnij.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kartę opracował: Adam Rębacz